

УДК 349.3(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2026.3/07>

Іванов А. В.

<https://orcid.org/0000-0002-8380-691X>

Академії праці, соціальних відносин і туризму

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена розкриттю особливостей державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки в умовах сучасних викликів в Україні. В умовах повномасштабної російської збройної агресії, глобальних економічних трансформацій та демографічної кризи, питання соціальної безпеки в Україні набуло надзвичайно важливого значення. Соціальна безпека лежить в основі національної безпеки, оскільки вона визначає рівень захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Сучасні виклики (зокрема масове переміщення населення, руйнація соціальної інфраструктури, зростання рівня бідності та навантаження на систему соціального захисту тощо) вимагають кардинального переосмислення існуючих механізмів державного управління. Традиційні підходи вже не забезпечують належної стійкості системи, що зумовлює необхідність пошуку нових адаптивних моделей державного регулювання у цій сфері.

Наведено концептуальну схему взаємодії сучасних викликів та інструментів державного управління, яка відображає те, що система соціальної безпеки України сьогодні перебуває під кумулятивним впливом трьох чинників. Зокрема, війна виступає як основний дестабілізатор, що формує запит на екстремальні заходи захисту. У той же час, цифровізація стає внутрішнім стабілізаційним механізмом, який дозволяє державним органам зберігати управління системою навіть за умови фізичного руйнування інфраструктури. Зрештою, чинник глобалізації забезпечує зовнішню підтримку та визначає євроінтеграційні орієнтири, які є необхідними для легітимізації реформ у міжнародному просторі. Поєднання цих чинників у центрі моделі дозволяє досягти кінцевої мети державного управління, яка полягає у формуванні соціальної стійкості. Соціальна стійкість при цьому виступає не просто як наслідок, а як нова якість системи, що забезпечує довгостроковий людський розвиток навіть попри триваючу агресію. Встановлено, що пріоритетом повоєнного розвитку має стати перехід до політики активної соціальної інклюзії. Державне управління повинно зосередитися на створенні умов для самореалізації громадян через інклюзивність, цифрову доступність та розвиток людського потенціалу. Тільки поєднання технологічних інновацій із людиноцентричним підходом дозволить системі соціальної безпеки України не лише відновитися, а й стати стійкою до майбутніх глобальних викликів.

Ключові слова: державне управління, соціальна безпека, забезпечення соціальної безпеки, глобалізація, цифровізація, війна.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку української державності проблема забезпечення соціальної безпеки трансформувалася з питання підтримки добробуту у необхідність збереження національної стійкості та державного суверенітету. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розробки нової парадигми державного управління, яка б відповідала сучасним умовам, де сфера соціальної безпеки опинилася в епіцентрі впливу потужних факторів, зокрема руйнівного впливу війни, трансформаційних

можливостей цифровізації та системного тиску глобалізації.

Першим і найбільш критичним чинником є повномасштабна російська збройна агресія, яка спричинила безпрецедентну на європейському континенті гуманітарну кризу. Війна радикально змінила структуру соціальних ризиків. Так, масове внутрішнє переміщення населення, руйнація соціальної інфраструктури, зростання кількості ветеранів та осіб з інвалідністю вимагають від держави переходу до режиму «екстремального» управління.



Традиційні механізми управління виявилися мало-ефективними, що зумовлює потребу у формуванні адаптивної моделі соціального захисту, здатної функціонувати в умовах постійної загрози та обмежених бюджетних ресурсів.

Другим визначальним чинником є цифровізація, яка в умовах війни стала критичним інструментом забезпечення життєдіяльності суспільства. Цифрова трансформація державного управління (зокрема через впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери та платформи «Дія») дозволяє забезпечити безперервність соціальних виплат, мінімізувати бюрократизм та забезпечити адресність допомоги. Дослідження цифрових інструментів є надзвичайно актуальним, оскільки вони дозволяють створити прозору та гнучку систему, яка здатна миттєво реагувати на потреби людини.

Третім чинником виступає глобалізація, яка навіть в умовах воєнного стану диктує вимоги до якості державного управління. Соціальна безпека в нашій державі на даний час безпосередньо залежить від успішності євроінтеграційних процесів, синхронізації вітчизняного законодавства з європейськими стандартами та здатності держави конкурувати за власний людський капітал на глобальному ринку праці. Питання повернення мігрантів та ефективного адміністрування міжнародної допомоги стають головними завданнями для органів публічної влади, що потребує наукового обґрунтування стратегій повоєнного відновлення.

Таким чином, необхідність розробки цілісної концепції державного управління у сфері соціальної безпеки, яка б інтегрувала воєнний досвід, цифрові інновації та глобальні стандарти, обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дану проблематику досліджували такі науковці як С. Линдюк, О. Новікова, А. Павельєва, О. Сидорчук, Д. Сковронський та інші. Водночас, попри значну кількість наукових праць, потребують додаткового вивчення питання поєднання цифрових технологій та механізмів кризового реагування в умовах сучасної війни.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття особливостей державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки в умовах сучасних викликів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Тривала російська агресія спричиняє надзвичайне загострення проблем соціальної безпеки, водночас суттєво обмежуючи інструменти для її підтримки. Розу-

міння соціальної безпеки як стану захищеності життєво важливих інтересів людини, громади та держави від національних загроз дозволяє виокремити низку її специфічних особливостей. Насамперед це її людиноцентричність, що робить її основою національної безпеки. Крім того, вона має похідний характер, оскільки її рівень безпосередньо залежить від процесів в економічній, політичній та військовій сферах. Водночас соціальна безпека виступає складовим елементом соціальної політики, визначаючи її вектор через необхідність нейтралізації актуальних загроз. Зрештою, саме стан захищеності громадян є ключовим показником для міжнародної спільноти, що впливає на формат світової підтримки України.

Реалії сьогодення сформували нові загрози в соціальній безпеці та поглибили ті, які мали місце до воєнного стану. До переліку найбільш вагомих загроз соціальній безпеці доцільно включити такі: надмірні втрати людського потенціалу через загибель, поранення, інвалідізацію та високу природну смертність; значна за масштабами зовнішня міграція населення та високі ризики неповернення значної кількості українських мігрантів; різке зростання рівня бідності населення України; посилення незахищеності прав і свобод громадян; різке погіршення здоров'я населення; зростання посттравматичних розладів; зниження доступності населення до медичних послуг та необхідної медичної допомоги; зростання довготривалого безробіття; значні втрати населенням житла (без можливості подальшого відновлення) через бойові дії; руйнування освітньої інфраструктури; зниження рівня та якості освіти через втрату можливостей навчання, дистанційні форми, неповне охоплення учнів навчальним процесом через значні ушкодження енергосистеми, відсутність електрики та Інтернет-зв'язку; зниження рівня підтримки, використання та адресного залучення наукового потенціалу до посилення обороноздатності країни й подолання наслідків війни; негативний інформаційний вплив політтехнологій агресора на свідомість населення окупованих територій, депортовано населення шляхом насадження чужих цінностей, перекручування історичних подій та фактів, поширення недостовірної та упередженої інформації в засобах масової інформації та соціальних мережах; зростання криміналізації суспільства, соціальних конфліктів, зниження трудової безпеки країни [3]. Зазначена сукупність загроз соціальній безпеці пов'язана із взаємодією внутрішніх і зовнішніх факторів, що зумовлює необхідність застосування комплексного підходу

та одночасної нейтралізації ризиків на обох рівнях.

Відтак, враховуючи складність сучасних суспільно-політичних процесів, трансформація державного управління соціальною безпекою вимагає системного бачення. Це зумовлює необхідність переходу від лінійного управління до динамічної моделі, яка здатна одночасно нівелювати загрози воєнного характеру та використовувати можливості технологічного прогресу. Для кращого розуміння взаємодії ключових факторів, що визначають сучасний стан соціальної сфери, наведемо концептуальну схему (див. рис. 1).

Представлена на рис. 1 модель відображає те, що система соціальної безпеки України сьогодні перебуває під кумулятивним впливом трьох чинників. Зокрема, війна виступає як основний дестабілізатор, що формує запит на екстремальні заходи захисту. У той же час, цифровізація стає внутрішнім стабілізаційним механізмом, який дозволяє державним органам зберігати управління системою навіть за умови фізичного руйнування інфраструктури. Зрештою, чинник глобалізації забезпечує зовнішню підтримку та визначає євроінтеграційні орієнтири, які є необ-

хідними для легітимізації реформ у міжнародному просторі.

Поєднання цих чинників у центрі моделі дозволяє досягти кінцевої мети державного управління, яка полягає у формуванні соціальної стійкості. Соціальна стійкість при цьому виступає не просто як наслідок, а як нова якість системи, що забезпечує довгостроковий людський розвиток навіть попри триваючу агресію. Розглянемо детальні впливи кожного окремого чинника.

Глобальне безпекове середовище характеризується високим рівнем турбулентності й непередбачуваності, руйнується міжнародна система стратегічної стабільності, загострюється конкуренція між державами, виникають нові конфлікти, урегулювати які стає все складніше [6, с. 6]. Війна завдає значної шкоди системі соціальної безпеки України, сприяє стрімкому зростанню соціальної напруги в суспільстві. В умовах воєнної агресії з боку РФ посилюються виклики, що створюють загрози життю загалом, а також безпечній життєдіяльності населення. Зважаючи на зазначене вище, є потреба у приділенні суттєвої уваги з боку держави для вирішення проблемних питань, бо

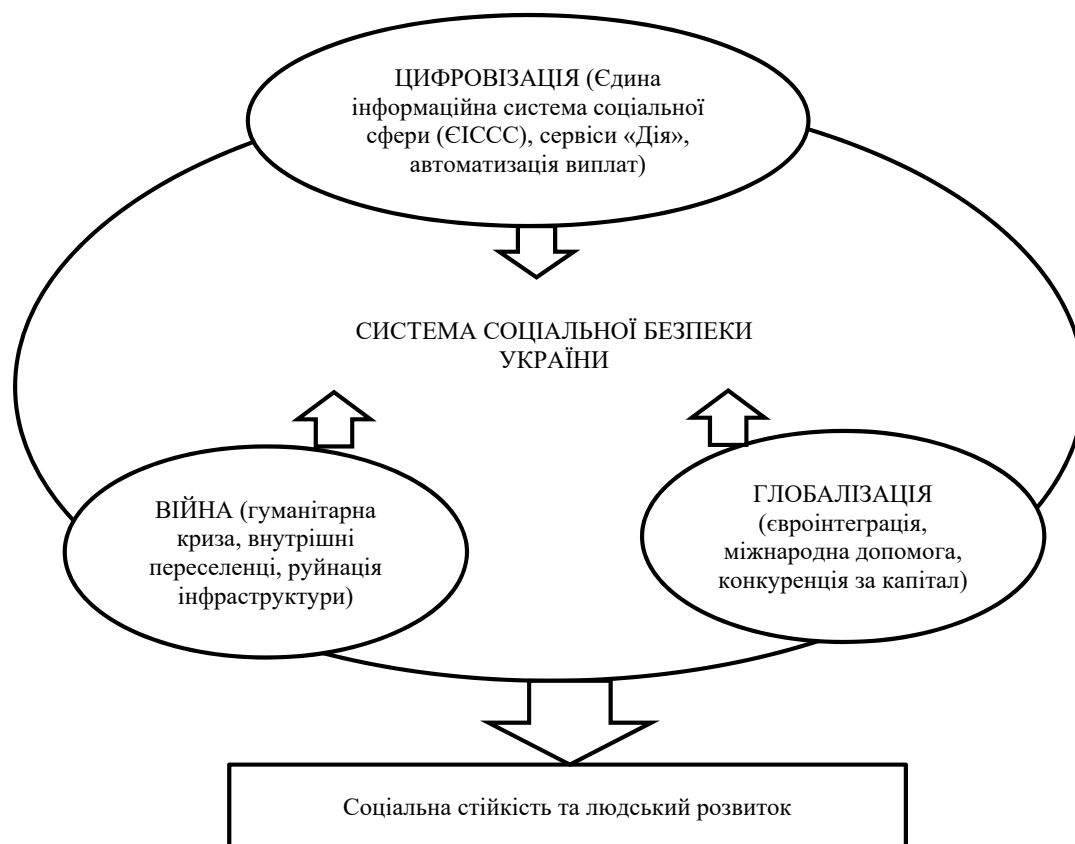


Рис. 1. Концептуальна схема взаємодії сучасних викликів та інструментів державного управління

Джерело: складено автором.

в умовах воєнного стану система соціальної безпеки є однією з ключових, оскільки вона необхідна й соціально вразливим верствам населення. З огляду на це концептуалізація, вибір широкого, але збалансованого переліку характеристик і параметрів має першочергове значення для формування політики соціальної безпеки [2, с. 215–216].

Отже, повномасштабна війна стала каталізатором переходу від стабільного сервісного урядування до моделі «екстремального управління» соціальними ризиками. Державні інституції змушені адаптувати правові та організаційні механізми до умов безпрецедентної гуманітарної кризи, де головним завданням є збереження життєздатності системи соціального захисту в умовах дефіциту ресурсів. Трансформація проявилася у гнучкості нормативного регулювання (спрощення процедур набуття статусів) та зміні управлінських пріоритетів у бік підтримки внутрішніх переселенців та ветеранів. Важливим аспектом стала горизонтальна інтеграція зусиль органів центральної влади та місцевого самоврядування, де територіальні громади взяли на себе роль первинних центрів забезпечення соціальної безпеки, що підтверджує життєздатність реформи децентралізації навіть у кризовий період.

Натомість, цифрова модернізація системи соціальної безпеки є важливим драйвером сучасного етапу трансформації суспільства. Цифровізація в системі соціальної безпеки є ефективним способом протидії загрозам, оскільки знижує адміністративні витрати, покращує точність і прозорість даних, скорочує помилки та дублювання, а також прискорює надання соціальних послуг. Вона забезпечує більш персоналізовані послуги, дозволяє користувачам контролювати свої дані та покращує взаємодію громадян з інституціями соціального захисту. Вплив процесів цифровізації на складові соціальної безпеки є інтегральним і суперечливим, що створює ризики для безпеки. Наприклад, значні темпи застосування інформаційно-комунікаційних технологій викликають поляризацію фахівців за рівнем опанування цифрових навичок. Відповідно зростають ризики невідповідності якісних освітньо-кваліфікаційних і професійних знань, умінь і навичок фахівців вимогам і потребам ринку праці. Серед загроз соціальній безпеці в результаті цифрових трансформацій є: погіршення соціального захисту населення; зростання соціальної нерівності; поглиблення структурного безробіття тощо. Нова реальність під впливом цифровізації стає викликом традиційній системі гарантування соціальної безпеки [1, с. 198–199].

Відтак, в умовах воєнної загрози, цифровізація виступає не просто технологічним оновленням, а запорукою безперервності функціонування держави. Впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС) дозволило централізувати дані, забезпечивши «соціальну мобільність» прав громадянина. Застосунок «Дія» радикально знизив бюрократичне навантаження та корупційні ризики, автоматизувавши процеси верифікації виплат та надання статусів. Це сприяє підвищенню ефективності розподілу державних ресурсів, хоча й створює нові виклики щодо кібербезпеки та цифрової інклюзії для вразливих груп населення.

Крім цього, соціальна безпека України в сучасних умовах є нерозривно пов'язаною з глобальним безпековим аспектом та вимогами європейської інтеграції. Глобалізація проявляється через критичну залежність національної соціальної політики від зовнішньої фінансової допомоги та технічної підтримки міжнародних інституцій.

Глобалізація, як масштабний процес світової інтеграції, значно впливає на соціальну безпеку. З одного боку, глобальні тенденції можуть призвести до підвищення економічного зростання, розвитку технологій та доступу до інформації, що може позитивно вплинути на соціальну безпеку. З іншого боку, глобалізація може призвести до зростання нерівності, зменшення соціальних гарантій та втрати контролю держави над економікою, що загрожує стабільності та безпеці суспільства. Д. Сковронський вважає, що в умовах глобалізації посилюються суперечності у взаєминах соціальної держави і громадянського суспільства, що призводить до кризи соціальної держави на глобальному і національному рівнях. Однак, досягши балансу у взаємодії основних соціальних і політичних сил у суспільстві, ці суперечності можливо згладити [5, с. 240]. Отже, для забезпечення соціальної безпеки в умовах глобалізації, потрібні комплексні стратегії, спрямовані на зменшення нерівностей, підвищення доступу до освіти та охорони здоров'я, створення стійких систем соціального захисту та розвиток міжнародного співробітництва. Важливо створювати програми та політики, спрямовані на підтримку уразливих груп населення та сприяння їх інклюзії в суспільство. Також важливо сприяти обміну найкращими практиками та інноваціями між країнами для розвитку більш стійких та ефективних систем соціального захисту [4].

Отже, державне управління змушене синхронізувати вітчизняні стандарти соціального захисту

з вимогами ЄС, що передбачає модернізацію системи соціального страхування та трудового законодавства. Крім того, глобалізаційний тиск зумовлює гостру конкуренцію за людський капітал, що вимагає від держави формування стратегій повернення та реінтеграції біженців як умови довгострокової стійкості суспільства.

Повоєнне відновлення сфери соціальної безпеки потребує розробки моделі «активної соціальної політики». Основним пріоритетом стає не просто надання допомоги, а створення інклюзивного середовища для самореалізації постраждалих від війни, насамперед ветеранів та осіб з інвалідністю. Державне управління має зосередитися на розвитку людського капіталу через інвестиції в освіту, перекваліфікацію та підтримку підприємницьких ініціатив. Стратегічним орієнтиром є побудова «Цифрової соціальної держави», де прозорість та адресність стануть основою для відновлення суспільної довіри.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що в умовах сучасних викликів державне управління у сфері забезпечення соціальної безпеки України зазнало докорінних змін, перейшовши до стратегії адаптивної стійкості. Встановлено, що повномасштабне російське вторгнення стало визначальним деструктивним чинником, який змусив систему публічного управління миттєво адаптувати нор-

мативно-правові та організаційні механізми до потреб переселенців, ветеранів та постраждалих, що підтвердило життєздатність децентралізованої моделі управління на рівні територіальних громад.

Розглянувши вплив цифровізації на соціальну безпеку встановлено, що впровадження цифрових систем (зокрема Єдиної інформаційної системи соціальної сфери) не лише забезпечило безперервність соціальних виплат у прифронтових зонах, а й створило основу для нової якості взаємодії між державою та громадянином, заснованої на принципах прозорості, мінімізації бюрократії та адресності допомоги. У контексті глобалізаційних процесів визначено, що соціальна безпека України є інтегрованою частиною європейського безпечного простору, що потребує подальшої гармонізації національного законодавства із соціальними стандартами ЄС для забезпечення конкурентоспроможності людського капіталу.

В цілому, пріоритетом повоєнного розвитку має стати перехід до політики активної соціальної інклюзії. Державне управління повинно зосередитися на створенні умов для самореалізації громадян через інклюзивність, цифрову доступність та розвиток людського потенціалу. Тільки поєднання технологічних інновацій із людиноцентричним підходом дозволить системі соціальної безпеки України не лише відновитися, а й стати стійкою до майбутніх глобальних викликів.

Список літератури:

1. Линдюк С. Вплив процесів цифровізації на соціальну безпеку. Цифрове суспільство: управління, фінанси та соціум: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28 квіт. 2023, м. Дніпро). Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2023. Том 2. С. 197–199.
2. Линдюк С. Концептуальні засади забезпечення соціальної безпеки в умовах воєнного стану. *Науковий вісник: Державне управління*. 2023. Випуск 2 (14). С. 202–220. DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2\(14\)-202-220](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2023-2(14)-202-220).
3. Новікова О. Ф., Сидорчук О. Г. Соціальна безпека в умовах війни: чинники формування та можливості забезпечення. URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A2_2.pdf.
4. Павельєва А. К. Трансформація соціальної безпеки в умовах глобалізації: виклики та перспективи. URL: <https://eu-conf.com/wp-content/uploads/2023/11/CURRENT-METHODS-OF-IMPROVING-OUTDATED-TECHNOLOGIES-AND-METHODS.pdf#page=417>.
5. Сковронський Д. Глобалізаційні процеси та розвиток соціальної держави. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2016. № 855. С. 238–244.

Ivanov A. V. STATE ADMINISTRATION IN THE SPHERE OF PROVIDING SOCIAL SECURITY IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES IN UKRAINE

The article is devoted to revealing the peculiarities of state administration in the sphere of ensuring social security in the conditions of modern challenges in Ukraine. In the conditions of full-scale Russian armed aggression, global economic transformations and demographic crisis, the issue of social security in Ukraine has acquired extremely important importance. Social security is the basis of national security, since it determines the level of protection of the vital interests of the individual, society and the state from internal and external

threats. Modern challenges (in particular, mass population displacement, destruction of social infrastructure, increasing poverty and burden on the social protection system, etc.) require a radical rethinking of existing mechanisms of state administration. Traditional approaches no longer provide proper stability of the system, which necessitates the search for new adaptive models of state regulation in this area.

A conceptual scheme of the interaction of modern challenges and public administration tools is presented, which reflects the fact that the social security system of Ukraine today is under the cumulative influence of three factors. In particular, war acts as the main destabilizer, which forms the demand for extreme protection measures. At the same time, digitalization becomes an internal stabilization mechanism that allows state bodies to maintain control of the system even in the event of physical destruction of the infrastructure. Finally, the globalization factor provides external support and determines the European integration guidelines that are necessary for the legitimization of reforms in the international space. The combination of these factors at the center of the model allows achieving the ultimate goal of public administration, which is to form social stability. Social stability acts not just as a consequence, but as a new quality of the system that ensures long-term human development even despite ongoing aggression. It is established that the priority of post-war development should be the transition to a policy of active social inclusion. Public administration should focus on creating conditions for citizens' self-realization through inclusion, digital accessibility, and human potential development. Only a combination of technological innovations with a human-centric approach will allow Ukraine's social security system to not only recover, but also become resilient to future global challenges.

Keywords: *public administration, social security, social security provision, globalization, digitalization, war.*

Дата першого надходження статті до видання: 02.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.08.2026